

Кривокульська Наталія, Гунько Сергій, Брич Василь, Богач Юрій. Регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного і проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу. *Економічний дискурс*. 2024. Випуск 3-4. С. 84-95.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-2-8>

УДК 352 : 332

JEL Classification O18, D62, H19

Кривокульська Наталія

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: business.nata@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6425-8762

Гунько Сергій

заступник директора навчально-наукового інституту інноватики, природокористування
та інфраструктури, викладач кафедри агробіотехнологій
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: s.i.gunko@ukr.net

ORCID: 0009-0002-5129-0266

Брич Василь

доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту
інноватики, природокористування та інфраструктури
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: v.brych@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4277-5213

Богач Юрій

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: ioabo@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6739-5583

**РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
НА ЗАСАДАХ СТРАТЕГІЧНОГО І ПРОЕКТНОГО ПІДХОДІВ В КОНТЕКСТІ
ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Анотація

Вступ. Суб'єктом реалізації сталого розвитку території є територіальна громада. Саме на рівні територіальних громад через управлінські й регулюючі впливи має забезпечуватися сталий розвиток. Тому, регулювання сталого розвитку територіальних громад повинно здійснюватися на засадах стратегічного і

проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу.

Методи. Теоретичну й методологічну основи статті формують фундаментальні положення сучасної економічної науки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних теоретиків та практиків. У процесі дослідження використовувалися такі методи: системний, структурний та функціональний аналіз; статистичний метод.

Результати. З позиції цільового підходу обґрунтовано теоретичні положення щодо використання стратегічного й проектного підходів для регулювання сталого розвитку територіальних громад в контексті Європейської зеленої угоди і вимог Європейського Союзу. Аргументовано значимість державного регулювання сталого розвитку територіальних громад (ТГ) на засадах стратегічного і проектного підходів. Наведено основоположні дефініції наукового дослідження: державне регулювання сталого розвитку територіальних громад, державна регіональна політика, стратегічний підхід в управлінні сталим розвитком ТГ, проектний підхід до стратегічного розвитку ТГ. Встановлено, що суб'єкти управління Полянською ТГ і виконувані ними функції формують організаційно-функціональний супровід управління й регулювання сталого розвитку ТГ і застосування для цього стратегічного й проектного підходів. Констатовано, що державне регулювання сталого розвитку ТГ повинно поєднуватись і підсилуватись громадським регулюванням. Наголошено, що для вдосконалення системи регулювання сталого розвитку ТГ, необхідними є: підвищення професійного рівня службовців органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління й регулювання розвитку ТГ; посилення підсистеми громадського регулювання сталого розвитку ТГ; науково-методологічне обґрунтування вдосконалення інформаційно-комунікаційних аспектів діяльності усіх учасників регулюючого впливу на сталий розвиток ТГ (держави, громадськості, суб'єктів господарювання, інституцій ринкової інфраструктури).

Перспективи. Визначено актуальні перспективні напрями подальших теоретико-практичних розвідок, які сприятимуть вдосконаленню системи регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного й проектного підходів.

Ключові слова: державне регулювання, територіальні громади, сталий розвиток, стратегічний підхід, проектний підхід.

Вступ.

Реформа децентралізації, важливість забезпечення сталого розвитку територіальних громад і залучення до цього процесу стейкхолдерів, значимість надання якісних і доступних послуг громадянам та інші причини зумовлюють необхідність акумулювання зусиль і ресурсів держави, бізнесу, комунальних підприємств, громадськості на пріоритетних напрямках розвитку нашої держави, її регіонів і територіальних громад. Це вимагає використання в процесі регулювання сталого розвитку територіальних громад стратегічного і проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ролі, значення й переваг від використання стратегічного й проектного підходів в управлінні територіальними громадами й регулюванні їх сталого розвитку піднімали у своїх наукових працях: С. Бондаренко, С. Бреус, З. Бурик, Я. Веслова, Г. Іванченко, О. Козирева, О. Красносова, С. Невмержицька, Л. Рогатіна, І. Семенюк, І. Семигуліна, Т. Цалко, І. Ярошенко. Усе зазначене вище актуалізує питання регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного і проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу і більш повного відображення використання цих підходів у практичній діяльності Полянської територіальної громади.

Мета.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і формування практичних рекомендацій щодо регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного і проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу.

Методологія дослідження.

Дослідження здійснювалося з використанням системного підходу до вивчення явищ і процесів; системного аналізу; економіко-статистичних прийомів: статистичного спостереження, порівняння; абстрагування тощо.

Результати.

Змінне зовнішнє середовище і фактори прямого й непрямого впливу, які воно продукує, формують виклики, пов'язані з необхідністю: забезпечення безпечного для життя і здоров'я людей довкілля; зменшення забруднення навколишнього природного середовища в результаті виробничої діяльності; врахування екологічних ризиків, зумовлених війною; професіоналізації кадрів, а також інші причини, які вносять корективи у прийняття рішень, актуалізують питання використання стратегічного й проектного підходів для регулювання сталого розвитку нашої держави й її регіонів в контексті Європейської зеленої угоди і вимог Європейського Союзу.

Європейська зелена угода охоплює всі галузі економіки і містить план дій, спрямований на підвищення ефективного використання ресурсів шляхом переходу до чистої, циркулярної економіки, відновлення біорізноманіття та скорочення забруднення [1].

Зелена угода ЄС охоплює три сфери. По-перше, новий план дій з циркулярної економіки, ухвалений Європейською комісією, є важливим блоком Європейського зеленого курсу й інструментом досягнення сталого зростання. По-друге, стратегія «Від лану до столу» спрямована на досягнення мети щодо кліматично нейтрального Європейського Союзу у 2050 році (через зменшення негативного впливу продовольчих систем на довкілля і зміни клімату; виробництво екологічно чистої продукції; підвищення якості життя людей тощо). По-третє, «Стратегія збереження біорозмаїття 2030», яка орієнтована на зменшення завдання шкоди довкіллю і його деградації, покращення якості екосистем, поновлення біорізноманіття (через оновлення існуючих і напрацювання нових механізмів й інструментів екологічного управління і регулювання, вдосконалення законодавчих актів тощо).

Сьогодні зовнішні загрози для держави, її регіонів і окремих організацій Н. Кривокульською і Ю. Богачем систематизовано наступним чином: «по-перше, загрози руйнування природних систем. Так, будівництво промислових об'єктів формує ризик руйнування екосистем, меліоративні роботи – ризик зміни екосистем. По-друге, загрози для здоров'я населення. Наприклад, виробництво нової продукції може зумовити ризик зростання рівнів захворюваності і смертності. По-третє, техногенні загрози для конкретного промислового підприємства. Вони є наслідком реалізації науково-технічних рішень у виробничій сфері та сфері послуг, що супроводжується нераціональним використанням природних ресурсів, помилками в проектно-технічній документації, порушенням технології виробництва, правил експлуатації машин, устаткування і обладнання, техніки безпеки. Усе це формує ризик аварій і катастроф на виробництві. По-четверте, загрози у природокористуванні (наслідком звичайного природокористування може стати ризик недопоставки природних ресурсів, нераціонального використання природних ресурсів – ризик швидкого вичерпання природних ресурсів, неналежного поводження з природними ресурсами – ризик погіршення їх якості, виснаження природних ресурсів)» [2].

Сталий розвиток є концепцією, спрямованою на збалансування процесу задоволення сучасних потреб людства з процесом захисту потреб та інтересів майбутніх поколінь, включаючи потреби в безпечному і здоровому довкіллі.

Сталий розвиток територіальних громад розкривається через збалансованість процесів задоволення існуючих потреб жителів громад і захисту потреб та інтересів майбутніх поколінь територіальних громад, включаючи потреби в безпечному і здоровому навколишньому природному середовищі.

Регулювання сталого розвитку територіальних громад є цілісною системою, у якій найважливішу роль виконує підсистема державного регулювання.

Державне регулювання сталого розвитку територіальних громад (економічне, соціальне, екологічне) є діяльністю держави, здійснюваною через органи державної влади і органи місцевого самоврядування, спрямованою на досягнення суспільно корисних (цінних) результатів.

Для забезпечення сталого розвитку регіонів і територіальних громад реалізується державна регіональна політика. «Державна регіональна політика – система цілей, заходів, засобів та

узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності» [3].

«Метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, створення безпечних умов, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання» [3].

Для того, щоб створити умови для збалансованого розвитку нашої держави, її регіонів і територіальних громад (ТГ) необхідно застосовувати стратегічний (табл. 1) і проектний підходи.

Таблиця 1. Значимість, зміст і функціональне навантаження стратегічного підходу в управлінні розвитком територіальних громад*

№ з/п	Значимість, зміст і функціональне навантаження стратегічного підходу
1	Важливість використання стратегічного підходу в управлінні розвитком ТГ Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки від 5 серпня 2020 р. № 695 стратегічне планування є важливим інструментом державного стратегічного управління розвитком регіону, що допомагає підтримувати економічні пропорції і координує роботу всіх ланок економічної системи держави [4].
2	Зміст стратегічного підходу в управлінні розвитком ТГ розкривається у тому, що завдяки ньому «функціонування окремої території, що зорієнтоване на цільові вимоги, швидко адаптується до зовнішнього середовища, добирає засоби для підвищення конкурентоспроможності території, що в результаті забезпечує стабільний розвиток у довгостроковій перспективі» [5, с. 93].
3	Стратегічне управління територіями виконує п'ять функцій: - планування стратегії певної території; - організація та виконання сформованого плану дій; - координація дій з реалізації стратегічних завдань; - мотивація для досягнення бажаних стратегічних результатів; - контроль за виконанням плану стратегічного розвитку території [6, с. 132].

*Джерело: сформовано на основі [4-6].

Як зазначають автори [7], «використання органами місцевого самоврядування в процесі публічного управління територіальним розвитком інструментів довгострокового та короткострокового планування, коли визначені в стратегії загальні цілі конкретизуються у програмах і реалізуються через проекти, ґрунтується на наявних ресурсах, соціально-економічному потенціалі громади та аналізі місцевих проблем, що дозволяє формувати цілі для їх розв'язання за допомогою конкретних заходів».

На переваги застосування стратегічного підходу в процесі державного регулювання стійкого розвитку територіальних громад вказує теза такого змісту: «для забезпечення сталого розвитку територій, підвищення продуктивності та загальної якості послуг, що надаються, державному сектору необхідно широко застосовувати сучасні інструменти стратегічного управління» [8].

Стратегічний підхід реалізується через стратегічне управління. Воно є процесом, який здійснюється системно, й уможливує результативну діяльність суб'єктів такого управління у майбутньому завдяки врахуванню змін і викликів, які з'являються, у цій діяльності.

Стратегічний підхід в управлінні й регулюванні сталого розвитку повинен реалізовуватись тандемно з системним, процесним, інституційним і цільовим підходами, а також підходом на основі управління змінами. Більше того, результативна робота місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування суб'єктів такого управління має розкриватися не тільки у прийнятті суто еколого-економічних і соціальних рішень, а й у роботі з населенням, підприємцями, інституціями ринкової інфраструктури, кадровим корпусом цих суб'єктів управління, позиціонуванні останніх як функціональних органів екологічної держави.

Формою реалізації стратегії розвитку території є проекти. Тобто, стратегічний і проектний

підходи є взаємопов'язаними. Крім того, проектний підхід знаходить вияв у здійсненні (виконанні) проєктів, які створюють цінність для громади у вигляді нового продукту (послуги чи продукції).

«Проєктний підхід до стратегічного розвитку громад полягає у реалізації самої стратегії як програмного документу шляхом планування, розробки та впровадження проєктів, які мають на меті досягнення конкретних результатів, передбачених стратегією» [9].

Регіональною стратегією розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років визначено такі пріоритетні напрямки розвитку області: «1) розвиток людини та підвищення соціальних стандартів життя; 2) формування конкурентоспроможної та життєздатної економіки; 3) поглиблення транскордонної та євро регіональної співпраці; 4) розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери і забезпечення просторової гармонії та охорони довкілля» [10].

Пріоритети і завдання розвитку Закарпатського регіону розкриваються і реалізуються через самостійне визначення територіальними громадами напрямів власного розвитку.

Полянська територіальна громада є громадою, особливостями якої є поєднання невеликої території і відносно невеликої щільності населення. Громада характеризується наявністю на своїй території значних запасів мінеральних вод, розвиненою мережею санаторіїв та туристично-рекреаційних комплексів, діяльність яких є основою економічного зростання громади [11].

Суб'єкти управління Полянською ТГ (Полянська сільська рада, державні організації, комунальні підприємства, громадськість та ін.) і виконуваними ними функції (організаційно-розпорядчі, освітні, здравооохоронні, екологічні, безпекові та ін.) формують організаційно-функціональний супровід управління й регулювання сталого розвитку Полянської ТГ і застосування стратегічного й проєктного підходів у цьому управлінні в контексті вимог Європейського Союзу.

Збалансованість розвитку Полянської ТГ означає, що такий розвиток здійснюється тривекторно за економічним, соціальним і екологічним напрямами.

У Полянській та інших територіальних громадах Закарпатської області стан поводження з відходами є незадовільним. «Усе сміття складається на полігонах, але у більшості громад – на несанкціонованих звалищах. Із 609 населених пунктів області централізований вивіз сміття є тільки в 363, тобто 40% закарпатських громад не охоплені вивозом сміття» [12].

У контексті питання використання стратегічного й проєктного підходів в управлінні й регулюванні екологічного розвитку Полянської ТГ в контексті вимог Європейського Союзу, слід зазначити, що з метою розв'язання цього питання на території Полянської ТГ розроблено «інвестиційний проєкт, який передбачає будівництво сміттєпереробного заводу, що буде відповідати екологічним та санітарним нормам та обслуговуватиме 16 громад Закарпаття» [9]. «Вартість такого заводу, за словами представників «Braun Industrial Technology GmbH», складає від 6 до 9 млн євро. Важливо, що інвестор покриває 70% вартості, а громада – 30%. Для початку будівництва заводу, перший внесок громади (область+місто+ТГ) становив 5%» [12].

«В рамках реалізації проєкту передбачається сортування побутових відходів для кількісного та якісного збору корисних фракцій із потоку твердих побутових відходів (ТПВ) для їх подальшої реалізації як вторинної сировини, переробки органічної частини ТПВ в установці для біологічної обробки відходів (біогазовій станції) анаеробним способом по технології компанії WABIO (Німеччина) і отриманням біогазу з подальшим виробництвом електроенергії та тепла» [13].

Ілюстрацією застосування стратегічного й проєктного підходів в управлінні й регулюванні соціального розвитку Полянської ТГ є дані табл. 2. Вони відображають діяльність щодо управління технічним забезпеченням освітніх об'єктів громади, яка сприятиме зростанню знань школярів, формуванню якісного людського капіталу ТГ в майбутньому.

Також з метою посилення матеріально-технічного забезпечення освітніх об'єктів Полянської ТГ за рахунок коштів субвенції з державного бюджету на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти, було придбано 4 шкільні автобуси, розширено послуги з доступу до швидкісного інтернету, придбано персональні комп'ютери, дидактичний матеріал для освітнього процесу, оновлено бібліотечний фонд, а також придбано засоби індивідуального захисту для учнів

та вчителів із запобігання поширенню COVID-19.

Таблиця 2. Технічне оснащення освітнього процесу у школах Полянської ТГ (станом на 01.10.2022 року)*

Назва установи	Кількість комп'ютерів та ноутбуків	Кількість інтерактивних дошок та мультимедійних систем
Полянський ліцей	36	11
Плосківський ліцей	34	6
Голубинська гімназія	18	2
Сусківська гімназія	21	1
Пасіцька гімназія	11	1
Філія «Родниківська гімназія»	20	3
Філія «Солочинська гімназія»	8	1
Філія «Павлівська початкова школа Плосківського ліцею»	4	-
Філія «Родниковогутська початкова школа Плосківського ліцея»	5	-
Філія «Яківська початкова школа Плосківського ліцею»	1	-

*Джерело: сформовано на основі інформації Полянської ТГ.

Суб'єктами регулювання сталого розвитку ТГ мають бути держава (підсистема державного регулювання), громадськість (підсистема громадського регулювання), інституції ринкової інфраструктури (підсистема інституціонального регулювання з боку інституцій ринкової інфраструктури). У контексті цього, стратегічне значення для майбутнього громади має посилення підсистеми державного регулювання соціального розвитку ТГ через створення у ній комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради» (рис. 1).

Також стратегічно важливим для Полянської ТГ, розвитку її людських ресурсів, організації дозвілля молоді (частка населення у віці 0-18 років перевищує 25%) є вдосконалення регулювання соціального розвитку громади шляхом відкриття у ній молодіжного центру.

Як сьогодні, так і для майбутнього сталого розвитку Полянської ТГ вкрай важливим є вирішення безпекових питань (щодо цивільного захисту населення, особистої безпеки жителів громади). З цієї метою, у структурі Полянської сільської ради створено відділ цивільного захисту та безпеки життєдіяльності населення.

Крім того, виконання функцій щодо забезпечення цивільної безпеки жителів Полянської ТГ супроводжується формуванням переліків:

- захисних споруд цивільного захисту, які розташовані на території громади (їх є 30. Інформація про їх місцезнаходження й телефони відповідальних осіб розміщена на офіційному сайті громади);

- пунктів видачі засобів індивідуального захисту на території громади (їх є 10. Інформація щодо адрес пунктів видачі й телефони керівників пунктів видачі розміщена на офіційному сайті громади).

Для забезпечення особистої безпеки жителів ТГ у ній працюють поліцейські офіцери громади.

Інструментами імплементації стратегічного й проектного підходів у державне регулювання сталого розвитку Полянської територіальної громади, в тому числі, екологічне регулювання, є: Концепція комплексної безпеки Полянської сільської ради, Стратегія розвитку Полянської сільської територіальної громади на період до 2025 року, Інвестиційний паспорт Полянської ТГ, галузеві програми.

<p style="text-align: center;"> УКРАЇНА ПОЛЯНЬСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА СВАЛЯВСЬКИЙ РАЙОН ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ П'ятдесят восьма сесія сьомого скликання Р І Ш Е Н Н Я </p> <p>від «03» вересня 2020 року № 961</p> <p>Про створення КУ «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради» та затвердження його штатної чисельності.</p> <p>Відповідно до ст.43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Положення «Про інклюзивно-ресурсний центр», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545, з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, надання їм психолого-педагогічної допомоги, сесія Полянської сільської ради</p> <p>ВИРІШИЛА:</p> <ol style="list-style-type: none"> Створити комунальну установу «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради». Розмістити комунальну установу «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради» за адресою: село Плоске, 260. Затвердити штатну чисельність працівників комунального установи «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради» в кількості 12 штатних одиниць згідно з додатком № 1 до цього рішення (додається). Контроль за виконанням даного рішення покласти на заступника голови Полянської сільської ради Зварича В.В. та постійну депутатську комісію з питань освіти, культури, молоді, спорту, охорони здоров'я та соціального захисту населення. <p>Сільський голова І.І. Дрогобенький</p> 	<p style="text-align: right;">Додаток 1 До рішення 58 сесії 7 скликання Полянської сільської ради Свалявського району від 03 вересня 2020 року № 961</p> <p style="text-align: center;">Штатна чисельність працівників комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради»</p> <ul style="list-style-type: none"> - Директор - 1 ставка; - Практичний психолог – 2 ставки; - Вчитель-логопед – 2 ставки; - Вчитель-дефектолог – 2 ставки; - Вчитель-реабілітолог – 2 ставки; - Медична сестра – 1 ставка; - Бухгалтер – 1 ставка; - Господарсько-обслуговуючий персонал: <ul style="list-style-type: none"> • Прибиральник приміщення – 0,5 ставки; • Водій – 0,5 ставки <p>Разом: 12 ставок</p> <p><i>ІРЦ – це така організація, метою якої є реалізувати права дітей з особливими освітніми потребами (ООП) на отримання освіти в різних навчальних закладах (у тому числі, і дошкільних). Мова йде про дітей у віці від двох до 18 років. Інклюзивно-ресурсний центр дає психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, може надавати психолого-педагогічну допомогу і забезпечує супровід таких учнів (або дошкільнят) фахівцями з необхідною кваліфікацією.</i></p>
---	---

Рис. 1. Дані щодо створення комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Полянської сільської ради»

**Джерело: сформовано на основі [14].*

Так, у Полянській ТГ затверджено Концепцію комплексної безпеки Полянської сільської ради. Стратегічна орієнтація цього документу розкривається у тому, що «безпека Полянської сільської ради є необхідною умовою життєзабезпечення населених пунктів, дотримання законних прав та інтересів жителів, ефективного функціонування системи керування, економіки, господарства, транспорту і зв'язку, збереження на необхідному рівні параметрів середовища перебування, розвитку соціальної та духовної сфер» [15].

Стратегія розвитку Полянської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року є управлінським документом, у якому «використані такі адаптовані до вимог реформи МС і АТР методологічні підходи і критерії щодо аналізу перспектив і переваг стратегічного управління і планування розвитком Полянської сільської ТГ:

- аргументованість переваг і перспектив саме інтегрованого (гармонійного та не диспропорційного) економічного та соціального розвитку сільських територій Полянської сільської ТГ на основі об'єктивного та неупередженого експертного аналізу;
- бюджетна підтримка процесів реформного становлення і розвитку Полянської сільської ТГ, у т.ч. на основі Плану дій з реалізації цієї Стратегії;
- проектний підхід як до інтегрованого та не диспропорційного економічного і соціального поточного розвитку сільських територій Полянської сільської ТГ, так і в рамках реалізації Плану дій з реалізації цієї Стратегії» [16].

Інвестиційний паспорт Полянської ТГ є синтезом стратегічно орієнтованих проєктів, які

реалізуються у ТГ з метою її економічного, соціального і екологічного розвитку. Так, щодо еколого-економічного розвитку громади слід вказати на реалізацію інвестиційного проєкту – біоекотехно-індустріального парку «Вижень». Він «створюється в правовій формі індустріального парку нового покоління як соціальна мережева корпорація, збудована на засадах міжсекторального публічно-приватного партнерства держави, місцевого самоврядування, приватного бізнесу та інститутів громадянського суспільства, орієнтована на смарт-спеціалізовану індустріалізацію та капіталізацію інновацій 6-го і 7-го технологічних укладів та їх інтернаціоналізацію шляхом технологічного трансферу та проектування, формування, інвестування та управління здоров'я орієнтованими транскордонними високотехнологічними кластерами і глобальними ланцюжками вартості» [13].

Інструментом використання стратегічного підходу для забезпечення сталого розвитку Полянської територіальної громади є програми. Перелік галузевих програм, які фінансувалися за кошти місцевого бюджету Полянської ТГ і реалізовувалися у 2022 році, включає 15 програм. Ці програми реалізовувалися в сферах: охорони здоров'я; освіти; соціального забезпечення та соціального захисту населення; забезпечення публічної безпеки і порядку на території Полянської ТГ; облаштування місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених (евакуйованих) осіб та ін. Відсоток фактичного фінансування цих програм коливається в межах 46-100%.

Важливим суспільно цінним результатом державного регулювання сталого розвитку територіальних громад мають бути доступні та якісні послуги.

Так, «в Полянській громаді Закарпатської області презентували результати дослідження щодо доступності послуг та затвердили соцпаспорт. Аналіз доступності різноманітних послуг для мешканців виявив різний рівень задоволення потреб громадян. Згідно з аналітичними даними, соціальні та адміністративні послуги вважаються повністю доступними лише для 21% респондентів, в той час як робота екстрених служб, медичні та банківські послуги, поштові та культурні послуги мають вищий рівень доступності, респонденти оцінюють їх, відповідно, на рівні 33-35%. Близько 22% респондентів вказали на наявність перепон у доступності послуг для населення громади. Серед часто згадуваних перепон виокремлюються відсутність інфраструктури, фінансові проблеми та технічні обмеження. Усі ці аспекти підкреслюють необхідність системних змін і вдосконалення для підвищення доступності послуг для всіх громадян» [17].

Державне регулювання сталого розвитку територіальних громад повинно поєднуватись і підсилюватись громадським регулюванням такого розвитку. Однак, «результати дослідження громадської участі населення вказують на низький рівень активності та залученості громадян у прийняття рішень та вирішення соціальних питань у своїй громаді. За отриманими даними, лише 5% респондентів вказали, що є членами місцевих громадських спілок чи неприбуткових організацій» [17]. Причому, переважна більшість респондентів, які пройшли опитування, ніколи не брали участі у засіданнях Полянської сільської ради. Це є негативним явищем, оскільки громадськість має бути найважливішим джерелом інформації про: існуючі проблеми еколого-економічного розвитку і соціальний порядок у громаді; стан задоволення публічних і приватних інтересів тощо.

Висновки і перспективи.

Отже, можемо констатувати, що регулювання розвитку територіальних громад на засадах стратегічного й проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу створює умови для соціально-економічного й екологічного розвитку громад, в тому числі, Полянської ТГ. Завдяки такому регулюванню формується цінність для населення у вигляді надання адміністративних і соціальних послуг, створення належних безпечових умов життєдіяльності, додержання соціальних і екологічних стандартів для мешканців громади.

Однак, у контексті даного дослідження перспективними напрямками подальших теоретико-практичних розвідок, які сприятимуть вдосконаленню системи регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного й проектного підходів, є такі:

- необхідність підвищення професійного рівня службовців органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління й державного регулювання сталого розвитку ТГ й оновлення регламентів їх діяльності з урахуванням вимог Європейського Союзу;
- активізація участі громадськості у регулюванні сталого розвитку територіальних громад;
- науково-методологічне обґрунтування вдосконалення інформаційно-комунікаційних і організаційних аспектів діяльності усіх учасників регулюючого впливу на сталий розвиток громад (держави, громадськості, суб'єктів господарювання, інституцій ринкової інфраструктури) на основі стратегічного й проектного підходів.

Список використаних джерел

1. Implementation of the Circular Economy Action Plan. URL: https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm (дата звернення : 31.10.2024).
2. Кривокульська Н. М., Богач Ю. А. Екологічний франчайзинг та аутсорсинг як інноваційні інструменти ведення бізнесу. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/75.pdf> (дата звернення : 31.10.2024).
3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 №156-VIII (редакція від 27.06.2024 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення : 31.10.2024).
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> (дата звернення : 31.10.2024)
5. Рогатина Л. П. Стратегічне управління економічним розвитком, його особливості та роль у формуванні конкурентних переваг регіону. *Економіка та держава*. 2018. №2. С. 92–96.
6. Бурик З. М. Державне регулювання сталого розвитку України: теорія та практика: монографія. Львів: Простір-М, 2017. 384 с.
7. Семигуліна І., Ярошенко І., Красноносова О., Козирева О. Програмно-проектний підхід до публічного управління просторовим розвитком об'єднаних територіальних громад за їх видами. URL: https://www.researchgate.net/publication/366706612_PROGRAMNO-PROEKTNIJ_PIDHID_DO_PUBLICNOGO_UPRALINNOGO_PROSTOROVIM_ROZVITKOM_OB'EDNANIH_TERRITORIALNIH_GROMAD_ZA_IH_VIDAMI (дата звернення : 31.10.2024).
8. Невмержицька С. М., Цалко Т. Р., Бреус С. В., Бондаренко С. М. Стратегічне планування розвитку територій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1992> (дата звернення : 31.10.2024).
9. Семенюк, І., Іванченко, Г., & Веслова, Я. Стратегічний розвиток громад в умовах подолання воєнних викликів: проектний підхід. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-5>. (дата звернення : 31.10.2024).
10. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років. URL: https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/191228_rsr_2027.pdf (дата звернення : 31.10.2024).
11. Профіль Полянської сільської територіальної громади. Додаток до Стратегії розвитку Полянської сільської територіальної громади на період до 2027 року. Поляна, 2023.
12. На Закарпатті презентували проєкт сміттепереробного заводу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3316281-na-zakarpatti-prezentovali-proekt-smittepererobnogo-zavodu.html> (дата звернення : 31.10.2024).
13. Полянська громада. Інвестиційний паспорт. URL: https://rada.info/upload/users_files/04351587/e633b450ed8c342ddb3ce75c04b8f906.pdf (дата звернення : 31.10.2024).
14. Полянська громада. Офіційний сайт. URL: <https://polyanska-gromada.gov.ua/inkljuzivnoresursnij-centr-polyanskoi-silskoi-radi-09-01-02-24-12-2020/>(дата звернення : 31.10.2024).
15. Концепція комплексної безпеки Полянської сільської ради. URL: <https://polyanska-gromada.gov.ua/koncepciya-kompleksnoi-bezpeki-polyanskoi-silskoi-radi-1526368437/> (дата звернення : 31.10.2024).
16. Стратегія розвитку Полянської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2025 року. URL: <https://polyanska-gromada.gov.ua/proekt-strategii-rozvitku-polyanskoi-otq-do-2025-roku-09-47-41-14-02-2018/> (дата звернення : 31.10.2024).
17. В Полянській громаді Закарпатської області презентували результати дослідження щодо

доступності послуг та затвердили соцпаспорт. URL: <https://www.prostir.ua/?news=v-polyanskij-hromadi-zakarpatskoji-oblati-prezentuvaly-rezultaty-doslidzhennya-schodo-dostupnosti-posluh-ta-zatverdily-sotspasport> (дата звернення : 31.10.2024).

Статтю отримано: 03.11.2024 / Рецензування 21.12.2024 / Прийнято до друку: 30.12.2024

Nataliia Kryvokulska

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Management, Public Administration and Personnel
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: business.nata@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6425-8762

Sergii Gunko

Deputy Director

Educational and Research Institute of Innovation, Nature Management and Infrastructure
Lecturer

Department of Agribiotechnology
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: s.i.gunko@ukr.net

ORCID: 0009-0002-5129-0266

Vasyl Brych

Dr.Sc. (in Economics), Professor, Director

Educational and Research Institute of Innovation, Nature Management and Infrastructure
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: v.brych@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4277-5213

Urii Bohach

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Management, Public Administration and Personnel
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: ioabo@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6739-5583

REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES ON THE BASIS OF STRATEGIC AND PROJECT APPROACHES IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

Introduction. The subject of sustainable development of the territory is the territorial community. It is at the level of territorial communities that sustainable development should be ensured through management and regulatory influences. Therefore, the regulation of sustainable development of territorial communities should be carried out on the basis of strategic and project approaches in the context of the requirements of the European Union.

Methods. The theoretical and methodological basis of the article was formed by the fundamental provisions of modern economic science, scientific works of domestic and foreign theorists and practitioners. The following methods were used in the research: system, structural and functional analysis; statistical method.

Results. From the standpoint of the targeted approach, the theoretical provisions on the use of strategic and project

approaches to regulate the sustainable development of territorial communities in the context of the European Green Deal and the requirements of the European Union were substantiated. The importance of the state regulation of sustainable development of territorial communities (TCs) on the basis of strategic and project approaches was substantiated. The fundamental definitions of scientific research were presented: state regulation of sustainable development of territorial communities, state regional policy, strategic approach to managing the sustainable development of TCs, project approach to the strategic development of TCs.

It was installed that the management entities of the Polianska TCs and the functions they perform form the organizational and functional support for the management and regulation of the TCs sustainable development and the application of strategic and project approaches for this purpose. It was stated that the state regulation of sustainable development of TCs should be combined and strengthened by public regulation. It was emphasized that in order to improve the system of regulation of sustainable development of the community, it was necessary to: improve the professional level of local government officials as subjects of management and regulation of the community development; strengthen the subsystem of public regulation of sustainable development of the community; scientific and methodological substantiation of improvement of information and communication aspects of the activities of all participants of regulatory influence on sustainable development of the community (the State, the public, business entities, market infrastructure institutions).

Discussion. The article identifies relevant promising areas for further theoretical and practical research that will contribute to improving the system of regulation of sustainable development of territorial communities on the basis of strategic and project approaches.

Keywords: state regulation, territorial communities, sustainable development strategic approach, project approach.

References

1. Implementation of the Circular Economy Action Plan. Retrieved from https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.
2. Kryvokulska, N.M., & Bohach, Yu.A. Ekolohichniy franchaizynh ta autsorsynh yak innovatsiini instrumenty vedennia biznesu. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/75.pdf>.
3. Zakon Ukrainy Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: vid 05.02.2015 №156-VIII (redaktsiia vid 27.06.2024 roku). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
4. Derzhavna stratehiia rehionalnogo rozvytku na 2021–2027 roky. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverd-zhennya-derzhavnoi-strategii-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.
5. Rohatina, L.P. (2018). Stratehichne upravliattia ekonomichnym rozvytkom, yoho osoblyvosti ta rol u formuvanni konkurentnykh perevah rehionu [Strategic management of economic development, its peculiarities and role in shaping the competitive advantages of the region]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and State], 2, 92–96. [in Ukr.].
6. Buryk, Z.M. (2017). Derzhavne rehuliuвання staloho rozvytku Ukrainy: teoriia ta praktyka [State regulation of sustainable development in Ukraine: theory and practice]. Lviv: Prostir-M.
7. Semyhulina, I., Yaroshenko, I., Krasnonosova, O., & Kozyrieva, O. Prohramno-proektnyi pidkhid do publicnogo upravliattia prostоровym rozvytkom obiednanykh terytorialnykh hromad za yikh vydamy. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/366706612_PROGRAMNO-PROEKTNIJ_PIDHID_DO_PUBLICNOGO_UPRAVLINNA_PROSTOROVIM_ROZVITKOM_OB'EDNANIH_TERYTORIALNIH_GROMAD_ZA_IH_VIDAMI.
8. Nevmerzhytska, S.M., Tsalko, T.R., Breus, S.V. & Bondarenko, S.M. (2021). Stratehichne planuvannia rozvytku terytorii [Strategic planning of territorial development]. *Derzhavne upravliattia: udoskonalennia ta rozvytok* [Public Administration: Improvement and Development], 3. [in Ukr.]. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1992>.
9. Semeniuk, I., Ivanchenko, H., & Veslova, Ya. (2023). Stratehichniy rozvytok hromad v umovakh podolannia voiennykh vyklykiv: proiektnyi pidkhid [Strategic development of communities in the context of overcoming military challenges: a project approach]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 55. [in Ukr.]. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-5>.
10. Rehionalna stratehiia rozvytku Zakarpatskoi oblasti na period 2021–2027 rokov. Retrieved from https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/191228_rsr_2027.pdf.
11. Profil Polianskoi silskoi terytorialnoi hromady. Dodatok do Stratehii rozvytku Polianskoi silskoi terytorialnoi hromady na period do 2027roku. (2023). Poliana.
12. Na Zakarpatti prezentuvaly proekt smittiepererobnogo zavodu. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3316281-na-zakarpatti-prezentuvali-proekt-smittiepererobnogo-zavodu.html>
13. Polianska hromada. Investytsiinyi pasport. Retrieved from

https://rada.info/upload/users_files/04351587/e633b450ed8c342ddb3ce75c04b8f906.pdf

14. Polianska hromada. Ofitsiyni sait. Retrieved from <https://polyanska-gromada.gov.ua/inkluzivnoresursnij-centr-polyanskoi-silskoi-radi-09-01-02-24-12-2020/>

15. Kontsepsiia kompleksnoi bezpeky Polianskoi silskoi rady. Retrieved from <https://polyanska-gromada.gov.ua/koncepsiya-kompleksnoi-bezpeki-polyanskoi-silskoi-radi-1526368437/>

16. Stratehiia rozvytku Polianskoi silskoi obiednanoi terytorialnoi hromady na period do 2025 roku. Retrieved from <https://polyanska-gromada.gov.ua/proekt-strategii-rozvitku-polyanskoi-otq-do-2025-roku-09-47-41-14-02-2018/>

17. V Polianskii hromadi Zakarpatskoi oblasti prezentuvaly rezultaty doslidzhennia shchodo dostupnosti posluh ta zatverdyl y sotspasport. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=v-polyanskij-hromadi-zakarpatskoji-oblati-prezentuvaly-rezultaty-doslidzhennya-schodo-dostupnosti-posluh-ta-zatverdyl-y-sotspasport>.

Received: 11.03.2024 / Review 12.21.2024 / Accepted 12.30.2024

